

«Я СВІЙ НАРІД НІКОЛИ НЕ ПОКИНУ»: ЄВГЕНІЯ ЯРОШИНСЬКА У ЗВ'ЯЗКАХ З ВОЛОДИМИРОМ ЛАМАНСЬКИМ (спроба реставрації заретушованого)

Лідія Ковалець

УДК 82-6(47)“18”

У статті окреслено історію епістолярних контактів письменниці, фольклориста й етнографа Є. Ярошинської з Імператорським російським географічним товариством і головою етнографічного відділу Товариства В. Ламанським. Задля цього републіковано листи Є. Ярошинської до В. Ламанського та здійснено першопублікацію його епістолярних звернень.

Ключові слова: Євгенія Ярошинська, Володимир Ламанський, Буковина, Імператорське російське географічне товариство, лист, першопублікація, національне.

В статье раскрыта история эпистолярных контактов писательницы, фольклориста и этнографа Е. Ярошинской с Императорским российским географическим обществом и председателем этнографического отдела Общества В. Ламанским. Для этого републицируются письма Е. Ярошинской к В. Ламанскому и впервые публикуются его эпистолярные обращения.

Ключевые слова: Евгения Ярошинская, Владимир Ламанский, Буковина, Императорское русское географическое общество, письмо, первопубликация, национальное.

The history of epistolary relations between writer, folklorist and anthropologist Yevheniya Yaroshynska and the Imperial Russian Geographical Society and its chief and Ethnographical Department's chairman Volodymyr Lamanskyi is described in the article. For this purpose, the republication of the letters of Ye. Yaroshynska to V. Lamanskyi and his first published epistolary addresses have been offered in the article.

Keywords: Ye. Yaroshynska, V. Lamanskyi, Bukovyna, Imperial Russian Geographical Society, letter, initial publication, the national.

В історії становлення Є. Ярошинської як фольклориста і етнографа завжди підкреслювалася особлива роль Імператорського російського географічного товариства, що діяло в Петербурзі. На його адресу 1888 року вона надіслала чималий, із 440 одиниць, збірник «Пісні буковинсько-руського народу з-над Дністра», і він удостоївся там великої срібної медалі. Акцентувати на цій, справді, непересічній події було, звісно, вигідним також із ідеологічних міркувань.

Бажання встановити наукову істину стосовно конкретної життєво-творчої історії спонукає до реінтерпретації матеріалу, невіддільного від загальніших суспільно-культурних реалій кінця ХІХ ст., як і спонукає до спроби задокументувати в повному обсязі цікавий і показовий епістолярний діалог Є. Ярошинської з В. Ламанським.

Але спочатку про його передісторію, визначальні її епізоди. Тут варто пам'ятати про велику роль, яку відіграв у вихованні фольклористичних інтересів молоденької дівчини Г. Купчанко — фольклорист, етнограф, літератор, член Географічного товариства, до того ж, земляк [див. докладніше: 3], про жваву реакцію Є. Ярошинської на так само персонально звернений до неї у 1886 році заклик газети «Буковина», що виходила під орудою Ю. Федьковича, «прислужитись літературі нашій вірним списуваньем співанок і казок народних» [6]. Тоді ж, на заклик чернівецького Товариства «Руська бесіда» від 10 липня 1886 року (за підписами С. Смаль-Стоцького й О. Поповича) до всієї інтелігенції «заняти ся збираньем етнографічного матеріалу на Буковинѣ» (своєрідний конкурс передбачав навіть преміювання переможців: 15, 10,

5 золотих [5]), Є. Ярошинська надсилає свою збірку із 150 пісень, виявляється, найбагатшу з-поміж інших [1]. Проте остаточні підсумки так і не були оприлюднені, та й застосування тому матеріалові, схоже, не було дано. У травні 1889 року, звертаючись до М. Павлика, письменниця з гіркотою згадувала: «До сьогодні лежать вони [ті пісні. — Л. К.] ще не друковані» [8, с. 379]. Енергійна, навдивовижу працьовита, спонукувана прагненням реалізувати себе в улюбленій царині, Є. Ярошинська не відступила; у щойно згаданому листі вона так розповіла про свій наступний крок і його сумну долю: «...Я збирала-м далі народні пісні і, назбиравши їх 450, удала-м ся до одного товариства у Львові, щоби видрукувало мій збірник. Но не получила-м навіть відповіді» [8, с. 379]. Ф. Погребенник припустив, що Є. Ярошинська зверталася тоді, очевидно, до Наукового товариства імені Шевченка [8, с. 443], хоча достеменно відомо, що вона зробила це дещо пізніше — 11 лютого 1892 року [4].

Таким чином, звернення письменниці до Петербурга зумовлювалося передовсім не надто активною, навіть почасти й байдужою реакцією на важливу та копітку працю з боку «своїх». Хоча варто враховувати й інше: тільки-но налагоджування на південно-західному галицько-буковинському просторі національно-культурної справи і такої ж комунікації, кепське фінансування заходів щодо розвитку української культури, одвічне невміння українства дорожити своїми талантами, а також відповідні обставини (знайомство з Г. Купчанком, його пропозицію звернутися до Географічного товариства) та ще суто індивідуальний чинник — наполегливу вдачу Є. Ярошинської, цієї першої в краї русинки, яка взялася за перо. Таким чином, значення її кроку вийшло за персональні осяги, бо це фактично за кордоном в авторитетній та цілком відповідній науковій інституції була достойно презентована українська (руська) народнопоетична словесність Буковини. Вітаючи Є. Ярошинську, Г. Купчанко в листі від 16 (28) січня 1889 року не стримував захоплення: «То дуже высокое отличие, тым больше высокое, що ра-

зом с Вами отмечены названным Обществом только немногие русские ученые, мужчины. Вы представляете первую русскую женщину в целой Австро-Венгрии, получившую такое высокое отличие за научный труд, и сие отличие тым больше, что Вы еще дивчина и к тому иностранка (Ruslanderin) в отношении к Санкт-Петербуржскому Импер[аторскому] Русскому Географическому Обществу» [3, с. 68].

Засноване 1845 року, Товариство в часі контактування з ним Є. Ярошинської (1888) надавало перевагу саме фольклорно-етнографічним студіям, на наукові заходи урядом виділялася щороку спеціальна грошова субсидія в межах 25–45 тис. руб. Товариство готувало наукові збірники і мало своїх кореспондентів у різних регіонах Росії та поза нею. Голова етнографічної секції В. Ламанський (1833–1914), з яким листовно спілкувалася Є. Ярошинська, у Товаристві та й загалом у російській славистичній науці був постаттю значущою. Випускник історико-філологічного факультету Санкт-Петербурзького університету, один з найкращих учнів І. Срезневського, відтак його колега по роботі, професор і завідувач кафедри слов'янської філології своєї alma-mater, академік Петербурзької АН, В. Ламанський замолоду долучився до роботи в етнографічному відділі Географічного товариства. Ще тоді він здійснив мандрівки слов'янськими землями, опанував усі слов'янські мови, зібрав багатий рукописний матеріал, за життя підготував майже дві сотні праць зі слов'янознавства. Позиція В. Ламанського як науковця, проте, не була позбавлена ідеологічної, суто проросійської складової і великодержавницької амбіції: проповідувана ним ідея слов'янської єдності передбачала особливий статус російської мови як літературної мови всього слов'янства. Навіть у своїй докторській монографії «Об историческом изучении греко-славянского мира в Европе» (С.Пб, 1871) В. Ламанський відгукується про мови слов'янського люду не як про повноцінні, а як про наріччя.

Видається, у листах В. Ламанського до Є. Ярошинської, надто у зверненні від 18 ве-

ресня 1888 року, проглядає це тонко зауважене прагнення схилити її адресатку до панславізму, задля цього переконати її в легкій спроможності оволодіти «прекраснымъ русскимъ литературнымъ языкомъ», принісши в його лоно «родные черты и особенные выражения малорусского говора своего». Ідейну позицію В. Ламанського видає і його неприховане роздратування з приводу діяльності у Львові народознавчого часопису «Діло» як успішного конкурента тамтешнього москвофільського «Слова».

Інша річ, що В. Ламанський, може, і не без участі Г. Купчанка, протегує Є. Ярошинській перед Радою Товариства. І відзначення її збірника срібною медаллю, надіслана російськомовна художня література і 50 руб., які «Славянское благотворительное общество» виділило авторці, певно, завдяки клопотанню В. Ламанського як члена Ради його Петербурзького комітету, безумовно, були реальними кроками в ім'я заохочення буковинки співпрацювати з Петербургом. Погодья вона на це — і омріяна збірка записаних пісень, думається, мала б більше шансів бути видрукованою тут. Та й чи не під впливом прохання письменниці про сприяння їй у здобутті освіти (див. нижче поданий її лист В. Ламанському від 20.XII.1888 р.) «загостив був до Євгенії в Брідок з Черновець росс[ійський] Консул та казав, що може дати єї до Цюріха (Zürich) на вище образоване» [цит. за: 2, с. 67]. Як свідчить, згадуючи цю подію, батько письменниці, учитель І. Ярошинський, відповідь була такою: «Я своє отечество і свій нарід ніколи не покину» [2, с. 67].

Отже, листовне спілкування Є. Ярошинської з В. Ламанським не дарма виявилось коротким, як не дарма вже в третьому і по суті останньому листі В. Ламанського на Буковину стільки неприхованого холоду. Відмовляючи в співробітництві, при цьому зазначаючи, що дописувачкою Географічного товариства вона могла б бути, «якби її щось не зв'язувало», письменниця робила в бік свого адресата — ученого-великороса — дуже ввічливий та

водночас повен гідності реверанс. Те «щось» могло бути різного порядку, але в ньому мав викристалізуватися суто патріотичний компонент, на цей час мала чіткішою сформуватися національно-культурницька позиція авторки. Перед тим відкинувши пропозиції віденських видавців далі співпрацювати з ними як письменниці, отже, відмовляючись творити німецькою мовою, тепер Є. Ярошинська відмовлялася готувати навіть етнографічного плану матеріали російською, не відмовляючись, однак, від нагоди пізнавати російськомовну класику, навіть пробувати себе в її перекладі українською і так збагачуватися творчо.

Більше реставрувати заретушоване в окреслюваній історії допоможуть епістолярні свідчення: 5 републікованих листів Є. Ярошинської до В. Ламанського, узятих П. Стецьком із фондів В. Ламанського в Архіві Академії наук тодішнього Радянського Союзу, перекладених цим дослідником (мовляв, письменниця належно не володіла російською) та вперше оприлюднених 1966 року в збірникові «Українське літературознавство», і недруковані досі 3 листи В. Ламанського до Є. Ярошинської. Останні ми віднайшли в Центральному Державному історичному архіві України, що у Львові, серед матеріалів фонду 663 (М. Павлика), і вони публікуються зараз уперше. Після смерті Є. Ярошинської у 1904 році М. Павлик, з огляду на своє активне листування з нею, планував видрукувати його окремою книжкою разом з іншою частиною епістолярію передчасно спочилої. Так-от, серед переданого батьком письменниці виявилися і ці послання від В. Ламанського. Рукою М. Павлика, олівцем, на них зроблено помітки, які зараз відтворюються. Лексичні, граматичні особливості мови епістолярію В. Ламанського збережені повністю. Збереженням почерговості листів, дарма що друковане сусідить з недрукованим раніш, ми прагнули надати цьому матеріалові реальної форми діалогу. Діалогу, який в історії фольклористичної науки зберігає своє непересічне значення і є фрагментом нашого, як бачиться, не такого вже й простого діалогу з Росією.

1. Є. Ярошинська до Імператорського російського географічного товариства

[друк. за: *Стецько П. І.* З неопублікованих листів Є. Ярошинської та М. Павлика / *П. І. Стецько* // Українське літературознавство : міжвідомчий республіканський зб. — Л. : Вид-во Львів. ун-ту, 1966. — Вип. 2. — С. 146.]

Шановні Добродіі!

Слідуючи добрій пораді мого земляка, одноплемінника і одновірця пана Григорія Івановича Купчанка, я зібрала протягом останніх років 440 пісень руського народу на Буковині, котрі за тою ж порадою пана Гр. Ів. Купчанка надсилаю при цьому до Вас з уклінним проханням прийняти цей мій збірник у Ваші дорожні видання і прислати мені декілька окремих відбитків цього мого збірника пісень.

Я дочка дуже бідного сільського вчителя, в якого велика сім'я і котрий не може допомогти мені матеріально в моєму занятті по збиранню і обробці етнографічного матеріалу про руський (малоруський) православний народ на Буковині.

Коли б Ви, шановні добродіі, були ласкаві прислати мені маленьку винагороду за мій збірник пісень, я ще в цьому році приготувала б для Вас новий матеріал, а саме декілька сот нових пісень та опис нравів та звичаїв нашого руського народу в Північній Буковині.

Чекаю з нетерпінням прихильної Вашої відповіді і маю честь бути Ваша покірніша

Євгенія Ярошинська

С. Брідок, 25 травня 1888 р.

2. В. Ламанський до Є. Ярошинської

[Центральний Державний історичний архів України у м. Львові (далі — ЦДІАУЛ), ф. 663 (М. Павлика), оп. 1, од. зб. 205, с. 355—358.]

14.VI.1888

Милостивая Государыня.

Секретарь Географического Общества сообщил мне письмо Ваше и обещает прислать мне сюда Вашш сборник пѣсень.

До сентября у насъ въ Обществѣ никакихъ засѣданій не будетъ¹. Въ первомъ же засѣданіи Этнографического Отдѣленія я буду иметь честь доложить о Вашемъ приношеніи. Не дожидаясь засѣданія, я прошу Васъ усерднѣйше не оставлять насъ Вашими сообщеніями. Вмѣстѣ съ тѣмъ я постараюсь что-нибудь выхлопотать для Васъ у Совѣта. Но вознагражденія не можетъ быть Вамъ доставлено изъ Геогр[афического] Общества раньше зимы, такъ какъ у насъ суммы на ученые пособия всѣ уже распределены. Для Вашего вознагражденія надо будетъ обратиться къ смѣнѣ будущего года...

Состоя вмѣстѣ съ тѣмъ редакторомъ «Извѣстій Слав[янскаго] Общества» и давно уже ища себѣ сотрудниковъ изъ Буковины русской и румынской, я пользуюсь случаемъ и прошу покорнѣйше Васъ прислать мнѣ нѣсколько статей о быте и положеніи нашихъ соотчичей буковинскихъ. Вамъ, Милостивая Государыня, будутъ посланы на дняхъ «Извѣстия» за ? годъ для ознакомления Вашего съ этимъ журналомъ. Гонораръ у насъ за оригинальную статью — 2 р. За столбець, 4 р. за страницу. Въ книжку обыкновенно помѣщаютъ статьи в 7—8 страницъ.

Если Вы любите чтеніе и русскую литературу, исторію, этнографію, то въ сентябрѣ (по прїѣздѣ въ Петербургъ) я постараюсь, чтобы Вамъ были высланы разные книги. Всего лучше, если бъ Вы сами отмѣтили, какого рода книги и какихъ авторовъ Вы бы хотѣли имѣть²? Полагаю, что у Васъ русскихъ книгъ очень мало.

Во всякомъ случаѣ позволѣтъ надѣяться, что Вы, Милостивая Государыня, не оставите меня безъ отвѣта.

Примите, Милостивая Государыня, увѣреніе въ совершенномъ моемъ почтеніи и преданности.

Ваш покорный слуга Владимир Ламанский, Предсѣдательствующій Отдѣленія Этнографіи въ Императорскомъ Русскомъ Географическомъ Обществѣ.

г. Боровичи (Новгор[одскоѣ] губ[ернии])

14 июня 1888

Пиша статьи для «Извѣстій», имѣйте въ виду образованных русскихъ людей, муштинъ и женщинъ, очень мало знающихъ о русскомъ народѣ въ далекой Буковине и интересующихся всѣмъ, и его бытомъ, и житьемъ, его экономическимъ положениемъ, его духовенствомъ, церковью, школами, отношениями съ Румынами, къ Галичанамъ, его воззрѣніями на Россію. Я точно не знаю, какъ называется Ваше село Бродокъ или Городокъ.

Письмо посылайте уже заказное (recommandizt), статьи въ «Извѣстия» посылайте по этому же адресу. Онѣ мнѣ будутъ сюда высланы³.

3. Є. Ярошинська до В. Ламанського

[друк. за: *Стецько П. І. З неопублікованих листів Є. Ярошинської... — С. 147.*]

Шановний Добродію!

Дякую Вам щиро за Вашого шановного листа і за дану мені в ньому обіцянку виклопотати для мене що-небудь у «Ради». Те виклопотання було б мені дуже корисне.

Не менш я Вам, Шановний Добродію, вдячна за Вашу увагу до мене і за пересилку декількох чисел Вашого дорогоцінного журналу «Известий». Цей журнал мені дуже подобався, але, на превеликий жаль, я не можу користуватися Вашою пропозицією, щоб до нього дописувати. Причина цього та, що я тільки дуже погано володію великоруською мовою. Якщо б, Шановний Добродію, приймали статті на малоруській мові, то я з охотою можу Вам служити моїми дописами.

Що стосується читання, то я його пристрасно люблю. Але як Ви, Шановний Добродію, помітили, у мене російських книг дуже мало. З творів російських авторів я читала тільки Пушкіна і гр[афа] Льва Толстого в оригіналі, а Тургенева в німецьких перекладах. Коли б Ви, Шановний Добродію, мали намір післати мені книжки (за то я Вам була б дуже вдячна), то прошу вибирати на Ваш розсуд, знаючи по сказанному вище, що могло би бути для мене корисним.

Тішусь приємною надією, що Ви, Шановний Добродію, не залишите мене без відповіді на мого листа.

Прийміть, Шановний Добродію, запевнення в глибокій моїй пошані.

Ваша покірна слуга
Євгенія Ярошинська
Село Брідок,
28 червня [1]888

4. В. Ламанський до Є. Ярошинської

[ЦДІАУЛ, ф. 663 (М. Павлика), оп. 1, од. зб. 205, с. 359–362.]

18 сент[ября] 1888,

Петербургъ
Милостивая Государыня.

Простите меня великодушно, что такъ долго не отвѣчалъ на Ваше послѣднее письмо от 28 іюня и что так поздно (только дня два тому назадъ или три) были посланы Вамъ некоторые книги.

Прежде всего позвольте мнѣ настаивать на моей просьбѣ писать письма или статьи о Буковине. Вы пишете, что Вы плохо владѣете великорусскимъ языкомъ. Наш русский, а слѣдовательно и Вашъ литературный язык не есть чисто великорусскій. Мало ли малорусовъ и какихъ еще обрабатывали и развивали, вносили въ него родные черты и особенные выражения малорусского говора своего. Гоголь — малорусс, Кохановская — малороссіянка, из новѣйшихъ Гаршинъ, Короленко — малорусы. Если Ваши статьи будутъ писаны такъ, какъ написано Ваше письмо ко мнѣ, то это совершенно достаточно. Почитайте разъ-другой Пушкіна «Капитанскую дочку», «Дубровский» и другие повѣсти, его послѣдніе стихотворенія, почитайте Гоголя «Старосвѣтскіе помѣщики» и «Малор[усские] рассказы», одну повѣсть Кохановской («После обеда») и [нрзб.] старайтесь говорить какъ можно проще, какъ можно ближе къ народной, а не литературной Вашей в роде языка «Діла» речи, и у Вас будетъ прекрасный русскій литературный язык, разумѣется, если Вы го-

ворить будете искренно и прямо, о томъ, что Вы знаете, что вы видите, любите и прочувствовали. В Вашей рѣчи будет слышна малороссіянка. Но ведь это и прекрасно. Вѣдь Вы такие же русскіе люди, какъ и мы, грѣшные на сѣверѣ и на востокѣ, только в Васъ, южанахъ, есть много прелестного и чарующего, что насъ тянетъ и прелекаетъ к Вамъ.

Я не хочу этимъ сказать, что в малоруссахъ все только прекрасное, а в насъ только худое. И Пушкинъ, и Баратынский, и Лермонтов, и Тютчевъ, и Тургеневъ, и Достоевский, Толстой Лев были не малорусы, и поныне Русь гордится ими, какъ мы гордимся Гоголем.

И так, позвольте же надѣяться, многоуважаемая Евгения ... вна (простите, не знаю имени Вашего отца, не знаю, как Васъ звать, как у насъ говорится, по батюшке), что Вы непременно мнѣ напишете рядъ писемъ (по четыре, по пять страниц извѣстій или меньше) о Буковине. Помните, что Вы пишете на Вашу великую и свободную родину, что Ваши родные братья и сестры рады знать, какъ Вы тамъ на далекомъ юго-западе пид нимцем и латиной живете, молитесь, веселитесь, радуется, скорбите, горюете и терпите. Высказывайте все просто и прямо, хорошее и дурное. Поменьше голословныхъ рассуждений, побольше фактовъ, примѣровъ, случаев, Вам близко знакомыхъ, — и все будетъ ужасно любопытно, и я уверенъ, будет прелестно и мило, и всѣхъ у насъ живо заинтересуетъ. Не пишите длинными периодами, держитесь ближе разговорной рѣчи. Малорусская пѣсенъ, сказка нам всѣмъ понятны.

Напишите, получили ли вы книги и согласны ли Вы писать? Сообщите мне Ваше имя и отчество. Меня зовут Владимѣр Иванович. Адресуйте на Географическое Общество Председателю в Отдѣленіи Этнографіи (без имени).

Напишите, когда пожелаете иметь какіе книги, ноты, если Вы музыкантны. И в русской музыке, как и въ поэзіи, есть большіе таланты, есть свой гениальный Пушкин — Глинка.

Больше не смѣю Вас беспокоить.

Примите, многоуважаемая Евгения ...вна, увѣреніе в искреннем моем уваженіи и преданности.

В. Ламанский.

Петербург, Императорское Географическое Общество. Председательствующему в Отдѣленіи Этнографіи (в собственные руки)

18 сентября 1888.

5. Є. Ярошинська до В. Ламанського

[друк. за: Стецько П. І. З неопублікованих листів Є. Ярошинської... — С. 147–148.]

Шановний Добродію!

Ваш шановний лист зробив мені дуже велику радість, тому що я думала, що Ви забули про мене.

Дуже мені жаль, що не можу задовольнити Вашої просьби, бо з часу, коли писано мій останній лист, зайшли різні обставини, котрі перешкоджають мені дописувати до Вашого шановного часопису. Цих перешкод не можу я Вам, Шановний Добродію, висловити, але будьте впевнені, що вони є такого роду, що я не можу їх перемогти. Я, відчуваючи до Вас найбільшу пошану і вдячність, не могла би Вам відмовити свого співробітництва (ще до цього, коли мені обіцяно блискучий гонорар), якщо би мене щось не зв'язувало.

Пробачте мені великодушно, Шановний Добродію, що я відмовляю Вашій просьбі, і не залиште мене свого покровительства, за котре я Вам буду дуже вдячна.

Не знаю, якими словами висловити Вам мою щирю подяку за надіслані мені книжки, вони зробили мені так багато приємності, що я не можу знайти слів, щоб Вам, Шановний Добродію, достойно подякувати. Читаючи ці книжки, я навчаюсь великоруських слів і висловів, що робить мені велике задоволення.

Насмілююсь просити Вас, Шановний Добродію, про ласкаве повідомлення мене, як Вам подобався мій збірник пісень, чи удостоїться він того великого щастя бути прийнятим між дорожцінним видання «Географічного товариства».

Доданий листок зображає узори, якими вишиває наш буковинський народ свою білизну, як сорочки, рушники і ін. Тому що ці узори не є взяті із модних журналів, а просто видумані народом, то становлять вони етнографічну достопамятність щодо народного розвитку в пластиці і орнаментиці. Я, маючи такі узори з оригіналу, посилаю їх в німецькі модні журнали і одержую за це добрий гонорар. Тому що мені здається, що ті взори можуть мати вартість для етнографічного товариства, то наслідуюсь запропонувати Вам один листок із цією творчістю нашого народу. Коли б вони з етнографічного погляду не вартували нічого, то прошу Вас зворушливо, Шановний Добродію, будьте такі добрі, зарекомендуйте їх російським модним журналам.

Ви питаєте мене, як я звусь по батькові. Мене звать Євгенія Іванівна. Цього місяця мені сповнилось 20 років. Наш рід походить із Росії. Дід мого батька не відомо за які справи змушений був утекти із Росії. Маючи прекрасний голос, співав він майстерно і цим заробляв собі на життя. В Галичині не хотів поселитись з причини, що там немає православних, прийшов на Буковину і тут одружився з бідною дівчиною. Не мігши привчитися до тутешніх звичаїв, він почував себе дуже нещасливим і вічно тужив за своєю батьківщиною. Перед смертю сказав, що він походить з дуже багатого, знатного роду, але що йому заборонено вернутися на свою батьківщину. З цими словами він помер, не залишаючи більше вістей про себе. Мій батько є народним учителем, і я живу при ньому, займаючися письменництвом і наукою. От все, що Вам мала сказати, пробачте, якщо воно забагато, але я, як розбалакаюсь, то вже не хочеться мовчати.

Чекаючи з нетерпінням Вашої відповіді (дозвольте мені надіятись, що Ви на мене не сердитесь за мою відмову), залишаюсь

З глибокою пошаною

Ваша покірніша

Євгенія Ярошинська

Брідок, 13 жовтня 1888 р.

6. В. Ламанський до Є. Ярошинської
[ЦДІАУЛ, ф. 663 (М. Павлика), оп. 1, од. зб. 205, с. 364–365.]

Милостивая Государыня,

Торопись Вамъ написать, не имѣю времени искать Ваше послѣднее милое письмо, и потому пишу Вам без имени и отчества.

Вашъ отказъ писать о Буковинѣ меня очень огорчилъ. Въ Географическомъ Обществе гонораровъ за сообщения не выдается, но Отдѣление этнографіи хлопотало через меня в другомъ обществе, помогающемъ славянскимъ ученымъ и писателямъ, и Вамъ выдали 50 р. за Вашъ сборникъ пѣсен. Присылайте по крайней мѣрѣ сообщенія Ваши въ Этногр[афическое] Отдел[ение] Ваши замѣтки, Ваши наблюденія о русскомъ народѣ въ Буковинѣ.

Напишите мнѣ, когда будетъ Вамъ время и когда понадобятся Вамъ книги или какіе-нибудь справки. «Діло» Ваше на дняхъ не нашло возможнымъ назвать меня человекомъ здоровой мысли⁴. На здоровье ему!

Примите увѣреніе въ глубочайшемъ моемъ почтении и преданности.

В. Ламанский

Простите, очень тороплюсь и не имѣю времени.

7. Є. Ярошинська до В. Ламанського
[друк. за: *Стецько П. І.* З неопублікованих листів Є. Ярошинської... — С. 148–149.]

Шановний Добродію!

Прийміть мою щирю подяку за виклопотання мені нагороди за мій збірник пісень, бо за цю нагороду я тільки Вам зобов'язана.

Дуже приємно було б мені довідатись, коли мій збірник буде надрукований, і одержати декілька примірників його.

Шановний Добродію, не гнівайтесь на мене, що я знову звертаюсь до Вас з великою просьбою. Читаючи у Ваших дорожочинних «Известиях», що «Благотворительное общество»⁵ надає стипендії бідним слов'янам, наслідуюсь і я просити про Ваше представництво про неї.

Я хотіла навчитися бухгалтерії. Але тому, що в нас на Буковині такого закладу для жінок немає, то я писала у Відень, де існує такий заклад. Бухгалтерські курси продовжуються протягом 6 місяців. Але тому, що в мене немає грошей, то я змушена не відвідувати ці курси. Якщо б Ви, Шановний Добродію, зробили мені таку милість і виклопотали мені на той час стипендію, яка б мені подала засоби навчитися чомусь корисному, то я б Вам була вдячною до смерті. Благаю Вас, Шановний Добродію, почуйте мене і подайте мені допомогу досягти самостійності.

В селі не можу здобути освіти, без якої письменникові не можна існувати.

Якщо Ви, Шановний Добродію, будете такі ласкаві, то прошу прислати мені книги і ноти, я дуже цікава пізнати російську музику.

Ще раз прошу пробачте мені великодушно, що я Вам роблю стільки клопоту.

Бажаючи Вам, Шановний Добродію, весело та щасливого Різдва Христового,

Залишаюсь з глибокою пошаною і честью

Ваша покірніша

Євгенія Іванівна Ярошинська

P.S. Мої спостереження і замітки про руський народ я незабаром надішлю на Ваші руки ⁶.

Єв. Я.

¹ «Зразу було написано “не бывает”» [прим. М. Павлика. – Л. К.].

² «В ориг[іналі] через помилку “имать”» [прим. М. Павлика. – Л. К.].

³ Наприкінці рукою М. Павлика зазначено: «Адрес на конверті:

Въ Австрію, заказное

Виковина, Post Окна,

с. Бродокъ».

⁴ Про який газетний матеріал ідеться, установити не вдалося.

⁵ Ідеться про Слов'янське благодійне товариство – громадську організацію, створену в Російській імперії 1858 року. Воно мало на меті надава-

1. Буковинськї товариства рускї // Буковина. – 1887. – 1 (13) січ.

2. Ковалець Л. «Власним трудом і силою волі...» (штрихи до портрета Євгенії Ярошинської

8. Є. Ярошинська до В. Ламанського

[друк. за: Стецько П. І. З неопублікованих листів Є. Ярошинської... – С. 149.]

Шановний Добродію!

Доданий збірник народних пісень разом з нотами передала мені пані Наталія Кобринська ⁷, вдова по о. Теофілю Кобринському, який їх зібрав. Вона благала мене передати ті пісні «Імператорському російському товариству», щоб воно зайнялось їх надрукуванням.

Виконуючи її просьбу, прошу Вас, Шановний Добродію, зайнятися долею цих пісень і написати мені про те, який замір має відділ етнографії відносно них.

Ще маю честь запитати Вас, Шановний Добродію, коли мій збірник «Пісні буковинсько-руського народу з-над Дністра» буде надрукований.

Маю приємну надію, що одержу від Вас, Шановний Добродію, скоро відповідь.

Залишаюсь з глибокою пошаною

Ваша покірніша

Євгенія Ярошинська

Брідок, 2 лютого 1892 р.

почта Вікно в Буковині.

ти благодійну допомогу з добровільних пожертв православним та іншим слов'янам, у тому числі й на здобування ними освіти.

⁶ Чи прислала Є. Ярошинська В. Ламанському ці матеріали, установити не вдалося.

⁷ Кобринська Наталія (1851–1920) – українська письменниця і громадсько-культурна діячка. Дружина Теофіля Кобринського (1848–1882) – священика УГКЦ, диригента, фольклориста і громадського діяча. Доля збірника його записів пісень невідома. Схоже, два останні листи Є. Ярошинської до В. Ламанського, у тому числі той, що супроводив збірник Т. Кобринського, залишилися без відповіді.

(із першопублікацією мемуарних свідчень) / Лідія Ковалець // Слово і Час. – 2012. – № 2. – С. 63–72.

3. Ковалець Л. Листи Григорія Купчанка до Івана та Євгенії Ярошинських як причин-

ки до портретів автора й адресатки (спроба презентації) / Лідія Ковалець // Народна творчість та етнологія. – 2011. – № 4. – С. 62–69.

4. Лист К. Паньківського, секретаря Товариства імені Шевченка, до Є. Ярошинської 15.ІІ.[1]892 // Відділ рукописів та текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 101 (М. Павлика), № 554.

5. Отозва // Буковина. – 1886. – 1 (13) лип. – С. 5.

6. Переписка Редакції і Адміністрації // Буковина. – 1886. – Чис. 7. – С. 7.

7. *Стецько П. І.* З неопублікованих листів Є. Ярошинської та М. Павлика / П. І. Стецько // Українське літературознавство : міжвідомчий республіканський зб. – Л. : Вид-во Львів. ун-ту, 1966. – Вип. 2. – С. 145–151.

8. *Ярошинська Є.* Твори / Євгенія Ярошинська ; упоряд., підгот. текстів, вст. ст. та прим. Ф. Погребенника. – К. : Дніпро, 1968. – 467 с.